

Nasza Poradnia

Gospodarcza - Prawna - Podatkowa

Kolejność dziedzictwa i testament w zagrodzie dziedzicznej

W dotychczasowych artykułach o „Prawie spadkowym i testamentach” przedstawiliśmy m. in., że każdy obywatel państwa ma prawo do rozporządzenia swoim majątkiem tak między żyjących jak również na wypadek śmierci z uwzględnieniem ogólnego prawa według własnej woli. Właścicielom zagród dziedzicznych natomiast odebrano to prawo ustanowieniem specjalnych przepisów ustawy o zagrodach dziedzicznych. Ustawodawca ustanowił dla nich prawo wyjątkowe, które ogranicza wolność rozporządzania gospodarstwem i majątkiem. Temsamem obala się od setek lat istniejące zwyczaje polskich rolników, zaliczających się do mniejszości polskiej w Niemczech. Ponieważ zwyczaje są istotnymi cechami i częściami narodowości i kultury, przeto są one narażone. Naruszone zostaną również prawa narodowościowe, zagwarantowane przez wodza i kanclerza Rzeszy. Kto może wziąć za złe mniejszości polskiej, jeżeli ona broni się wszelkimi środkami prawnymi, stojącymi jej do dyspozycji?

Znajomość specjalnych przepisów spadkowych ustawy o zagrodach dziedzicznych i ich następstw może wyjść każdemu na korzyść.

I. Co się stanie, jeżeli właściciel zagrody dziedzicznej umrze bez poprzedniego zrobienia „porządku”:

Ustawa przepisuje:

„Beim Tode des Bauern bildet der Erbhof hinsichtlich der gesetzlichen Erbfolge und der Erbteilung einen besonderen Teil der Erbschaft. **Der Erbhof geht kraft des Gesetzes ungeteilt auf den Anerben über**“ (§ 19).

„Zum Erbhof gehören:

- a) alle im Eigentum des stehenden Grundstücke, die regelmässig von der Hofstelle aus bewirtschaftet werden, und
- b) das im Eigentum des Bauern stehende Zubehör“. (§ 7). „Das Hofzubehör umfasst insbesondere das auf dem Hofe für die Bewirtschaftung vorhandene Vieh, Wirtschafts- und Hausgerät einschliesslich des Leinenzeugs und der Betten, den vorhandenen Dünger und die für

die Bewirtschaftung dienenden Vorräte an landwirtschaftlichen Erzeugnissen“ (§ 8,1).

„Zum Erbhof gehören auch die Forderungen aus den für den Hof und dessen Zubehör eingegangenen Versicherungen nebst den hierauf ausbezahlten Entschädigungssummen, sowie ein zur Abtragung einer Hofschuld angesammeltes Tilgungsguthaben“. (§ 9).

Wszystko to otrzymuje po śmierci właściciela zagrody dziedzicznej całkowicie jeden jedyny z rodziny, a mianowicie spadkobiorca, o ile gospodarz przed swoją śmiercią nie postanowił inaczej w myśl ustawy spadkowej. Tak, spadkobiorca otrzymuje, jeżeli na posiadłości ciąży długi ale również oszczędności lub inny majątek i inne rzeczy, gdyż tak przewiduje ustawodawca:

„Die Nachlassverbindlichkeiten einschliesslich der auf dem Hofe ruhenden Hypotheken, Grund- und Rentenschulden, aber ohne die auf dem Hofe ruhenden sonstigen Lasten (Altenteil, Niessbrauch, Entschuldungsrente usw.) sind, soweit das ausser dem Hofe vorhandene Vermögen dazu ausreicht, aus diesem zu berichtigen. Soweit die Nachlassverbindlichkeiten nicht in dieser Weise berichtet werden können, ist der Anerbe dem Miterben gegenüber verpflichtet, sie allein zu tragen und die Miterben von ihnen zu befreien“ (§ 34).

Jeżeli nie nastąpiło ostatnie rozporządzenie, to przypadnie w myśl zasady kolejności dziedzictwa:

a) przy śmierci żony jej część mężowi jako ustawowemu spadkobiercy, b) przy śmierci męża, **obojętnie, czy on umrze przed czy po żonie, cała posiadłość bez podziału tej osobie jako spadkobiercy**, która w myśl ustawy o zagrodach dziedzicznych powołana jest jako spadkobierca męża.

„Zum Anerben sind in folgender Ordnung berufen:

- 1) die Söhne des Erblassers; an die Stelle eines verstorbenen Sohnes treten dessen Söhne und Sohnessöhne;
- 2) der Vater des Erblassers;
- 3) die Brüder des Erblassers; an Stelle eines

verstorbenen Bruders treten dessen Söhne und Sohnessöhne;

4) die Töchter des Erblassers; an die Stelle einer verstorbenen Tochter treten deren Söhne und Sohnessöhne;

5) die Schwestern des Erblassers; an Stelle einer verstorbenen Schwester treten die Söhne und Sohnessöhne.

...Der dem Mannesstamm des Erblassers Näherstehende schliesst den Fernerstehenden aus. Im übrigen entscheidet der Vorzug des männlichen Geschlechts“ (§ 20).

Zona wykluczona jest z kolejności dziedzictwa

„Wer nicht bauernfähig*) ist, scheidet als Anerbe aus... Innerhalb der gleichen Ordnung entscheidet je nach dem in der Gegend geltenden Brauch Aeltesten oder Jüngstenrecht. Besteht kein bestimmter Brauch, so entscheidet Jüngstenrecht. Ist zweifelhaft, ob oder welcher Brauch besteht, so entscheidet auf Antrag eines Beteiligten das Anerbengericht.

Unter den Söhnen gehen die Söhne der ersten Frau den anderen Söhnen vor... An Kindesstatt angenommene Personen sind nicht zur Anerbenfolge berufen“. (§ 21).

„Ist ein Ehegatte oder Anerbe nicht vorhanden oder sind diese nicht bauernfähig, so kann das Anerbengericht das Eigentum am Erbhofe auf Antrag des Reichsbauernführers auf Antrag des Reichsbauernführers auf eine von diesen vorzuschlagende bauernfähige (również obcą osobę — dop. Red.) Person übertragen“ (§ 15).

Co otrzymują t. zw. ustępujący spadkobiercy, żona i reszta dzieci?

„Verbleibt nach Berichtigung der Nachlassverbindlichkeiten ein Ueberschuss, so ist dieser auf die Miterben des Anerben nach den Vorschriften des allgemeinen Rechts zu verteilen“ (§ 35).

Odróżnienie z uwzględnieniem wszystkich uprawionych spadkobierców nie jest dozwolone w zagrodzie dziedzicznej.

Wynagrodzenia za długoletnie bezpłatne pełnienie służby nie są przewidziane. Ustępujący spadkobiercy muszą się zadowolić w myśl ustawy następującymi odszkodowaniami, jeżeli nie istnieje wolny majątek:

„Die Abkömmlinge werden, soweit sie Miterben oder pflichtteilsberechtigt sind, bis zu ihrer Volljährigkeit auf dem Hofe angemessen, unterhalten und erzogen. Sie sollen auch für einen dem Stande des Hofes entsprechenden Beruf

ausgebildet und bei ihrer Verselbstständigung, weibliche Abkömmlinge auch bei ihrer Verheiratung, ausgestattet werden, soweit **die Mittel des Hofes dies gestatten**; die Ausstattung kann insbesondere auch in der Gewährung von Mitteln für die Beschaffung einer Siedlerstelle bestehen.

Geraten sie unverschuldet in Not, so können sie auch noch später gegen die Leistung angemessener Arbeitshilfe auf dem Hofe Zuflucht suchen (Heimatzuflucht). Dieses Recht steht auch den Eltern des Erblassers zu, wenn sie Miterben oder pflichtteilsberechtigt sind“ (§ 30).

„Der **überlebende Ehegatte** des Erblassers kann, wenn er Miterbe oder pflichtteilsberechtigt ist u. a. auf alle ihm gegen den Nachlass zustehenden Ansprüche verzichtet, von dem Anerben lebenslänglich den in solchen Verhältnissen üblichen Unterhalt auf dem Hofe verlangen, soweit er sich nicht aus eigenem Vermögen erhalten kann“ (§ 31).

„Bei **Streitigkeiten** aus den §§ 31 und 32 trifft das Anerbengericht die erforderliche Regelung unter billiger Berücksichtigung der Verhältnisse der Beteiligten so, dass der Hof bei Kräften bleibt. Es kann das Versorgungsrecht aufheben oder einschränken, wenn der Versorgungsberechtigte anderweit gesichert ist oder wenn dem Verpflichteten die Leistung nicht mehr zugemutet werden kann, insbesondere wenn sie die Kräfte des Hofes übersteigt. Die Entscheidung des Anerbengerichts ist endgültig“. (§ 32).

Skromne pretensje, które zabezpieczone zostały przeżywającej żonie i dzieciom właściciela zagrody dziedzicznej w §§ 30 i 31, może sąd dla zagrody dziedzicznych nawet całkowicie znieść. Innymi słowy: Wycug żony może być skreślony, wyprawa córek odmówiona, obowiązek utrzymywania ustępujących spadkobierców zupełnie zaprzeczony itd., **jeżeli nie uznana zostanie wydajność nowego włościanina, a przedewszystkiem, jeżeli przekracza ona siły gospodarstwa**. Miecz Damoklesa wisi zatem nad głowami tych, którzy wspólnymi siłami bez jakiegokolwiek wynagrodzenia starali się o utrzymanie posiadłości. Mimo to, że należy przyjąć, iż sąd zagrody dziedzicznych poczyni staranną kontrolę, to jednak będą zdania o tem, co można przypisać gospodarzowi i co leży w ramach zdolności gospodarstwa. Przytem zależeć będzie przedewszystkiem od pojęcia „Kreisbauernführera“, który teraz i tam ma słowo, gdzie dawniej gospodarz sam postanawiał.

II. Może włościanin na zagrodzie dziedzicznej sporządzić testament?

Tak, a poprzednie wynurzenia wykazują, że jest nawet obowiązkiem małżonka i ojca, zawczasu uporządkować, jeżeli nie zrobi odpowiednich kro-

*) Zdolnym włościaninem jest ten, który posiada obywatelstwo niemieckie, jest uczciwym i zdolnym do gospodarowania i który nie został wydziedziczony.

ków za żywota celem sporządzenia umowy przyjęcia. Ale tak jak testament, tak i umowa przejęcia lub umowa spadkowa nie mogą sprzeciwić się ograniczającym przepisom ustawy o zagrodach dziedzicznych, jeżeli mają być uważane za ważne, lub mają być potwierdzone przez sąd zagród dziedzicznych. To samo dotyczy ostatniej woli, które ustanowione zostały przez 1. 10. 1933, przed wejściem w życie ustawy o zagrodach dziedzicznych przez osoby, które ten czasokres przeżyły.

§ 28 dopuszcza przy zagrodach dziedzicznych tylko **testamenty i umowy spadkowe**, a więc nie już darowizny spowodu śmierci.

„Der Erblasser kann die Erbfolge kraft Anerbenrechts durch Verfügungen von Todeswegen (Testament) nicht ausschliessen oder beschränken. Diese Vorschrift schliesst die Verfügung über einzelne für die Bewirtschaftung des Hofes unwesentliche Zubehörstücke nicht aus... Zu den Verfügungen, durch welche die Anerbenfolge kraft Anerbenrechts beschränkt wird, gehören auch Verfügungen von Todeswegen, durch die **eine Belastung des Hofes** angeordnet oder über den übrigen Nachlass so vergütet wird, dass eine Berichtigung der Nachlassverbindlichkeiten gemäss den Vorschriften des § 34 nicht mehr möglich ist“ (§ 24).

Innemi słowy: Podział posiadłości nie jest dopuszczalny, obciążenie hipotekami lub prawem wycugu niedozwolone, podział oszczędności testamentem lub innych wartości majątkowych niedozwolone, jeżeli na posiadłości n. p. ciąży długi, których zapłacenie umożliwione będzie podziałem oszczędności w myśl testamentu.

W stosunku materialnym poczynione zostały zatem wielkie ograniczenia dla sporządzenia testamentu, jeżeli oprócz gospodarstwa nie istnieje żadna wartość majątkowa jak: oszczędności bankowe, dom dzierżawny itd. Spadkodawca jest oczywiście upoważniony do zapisania ustępującym spadkobiercom zbywającego bydła o tyle, o ile nie jest ono konieczne do obrobienia gospodarstwa. Przytem jest obojętnem, czy mąż jest jedynym właścicielem, albo czy żona jest współwłaścicielką gospodarstwa.

Małżonkowie mogą jednakże w myśl § 62 pierwszego rozporządzenia wykonawczego jeden drugiego albo siebie nawzajem ustanowić jako spadkobiorcę lub mogą postanowić, że zagroda dziedziczna już po śmierci pierwszego lub po śmierci przeżywającego przypadnie jako spadek osobie, któraby w myśl §§ 20, 21 powołana została jako spadkobierca jednego lub drugiego małżonka. W takim wypadku mógłby być ustanowiony n. p. mimo istnienia ustawowych spadkobierców mąż krewny żony. Konieczność osiągnięcia zgody sądu dla zagród dziedzicznych pozostałaby na wypadek takiego zarządzenia. Dla wspólnych testamentów i dla umów spadkowych, które przed 1 października 1933 zo-

stały sporządzone, zezwolenie takie nie jest wymagane.

„Innerhalb der ersten Ordnung (są to synowie i ich synowie — Red.), kann der Erblasser den Anerben bestimmen,

- 1) wenn in der Gegend bei Inkrafttreten des Gesetzes Anerbenrecht nicht Brauch gewesen ist,
- 2) wenn in der Gegend bei Inkrafttreten dieses Gesetzes freie Bestimmung durch den Bauer üblich gewesen ist,
- 3) in anderen Fällen mit Zustimmung des Anerbengerichts, wenn ein wichtiger Grund vorliegt.

... Mit Zustimmung des Anebengerichts kann der Erblasser bestimmen, dass eine Person der vierten Ordnung (Tochter oder deren Sohn) vor Personen der ersten (Sohn oder Sohnessohn), zweiten (Vater) oder dritten Ordnung (Bruder oder dessen Sohn) Anerbe wird. Das Anebengericht soll die Zustimmung erteilen, wenn ein wichtiger Grund vorliegt. ... Sind Personen der im § 20 bezeichneten Ordnungen nicht vorhanden, so kann der Erblasser den Anerben bestimmen (zatem również obcego — Red.). Ist der vom Erblasser bestimmte Anerbe nicht bauernfähig oder trifft der Bauer keine Bestimmung, so bestimmt der Reichsbauernführer den Anerben“ (§25).

Ze względu na różnorodność poszczególnych wypadków można tu wykazać tylko najważniejsze ogólnie ważne rozporządzenia, które należy przestrzegać przy sporządzeniu testamentu lub umowy spadkowej. Już z tego samego wynika, że dla nieorientujących się w prawie właścicieli zagród dziedzicznych ciężko lub nawet niemożliwym jest samym sobie sporządzić testament, zgodny z postanowieniami ustawy. Testamenty, które niezgodne są z temi postanowieniami, są całkiem lub częściowo nieważne wzgl. mogą być odpowiednio zmienione przez sąd dla zagród dziedzicznych. Nie potrzeba tu specjalnie podkreślać, że taka zmiana tylko w wyjątkowych wypadkach odpowiada woli spadkodawcy.

Więcej wolności ma właściciel zagrody dziedzicznej odpowiednio do uwzględnienia ustępujących spadkobierców przy zawarciu **umowy przejęcia** (Kaufvertrag), jeżeli chce iść na wycug, gdyż za czas przejściowy w ramach zdolności gospodarstwa zależnie od okoliczności mogą być cena kupna i prawa wycugowe przez sąd dla zagród dziedzicznych dozwolone. W każdym razie ustanowiło prawo również i tu za dalekie ograniczenia i „Kreisbauernführer'y“ orzekli obciążenia za niemożliwe, które zwykle uważane były przy kupnie przez dzieci za odpowiednie i słuszne. W każdym razie ma włościanin w postępowaniu o zezwolenie możliwość osiągnięcia choć częściowo jego woli wymagającego regulowania i przyznania, co jest niemożliwym przy testamencie po jego śmierci.

Przełożenie rowu

Pytanie: Mój sąsiad na roli przełożył przed kilkoma laty rów, przecinający na wskos jego i moje pole tak, że rów położony jest teraz kawał nad granicą, która tworzy drogę dla mnie, a następnie położona jest na jego polu. Przez to powstała dla mnie szkoda, gdyż moja rola jest niżej położona i woda przechodzi przez drogę na moją rolę. Na karcie katastralnej podany jest rów według starego położenia. Czy wolno sąsiadowi przełożyć rów, czy też musi wprowadzić go w dawniejszy stan?

Odpowiedź: Nasamprzód należy zbadać, czy rów jest publicznym strumykiem i czyją jest własnością. Jeżeli nie jest wspólną własnością zainte-

resowanych lub nie jest wykazany, można przyjąć, że jest własnością osadników jako woda III stopnia w myśl ustawy wodnej. W takim wypadku był osadnik jako właściciel do przełożenia rowu bez wątplenia uprawniony. On musi jednak o to dbać, że dawniejszy stan dopływu będzie utrzymany i nie uszkodzony. Na wypadek, że Pańskie pole rzeczywiście spowoduje przełożenie rowu cierpi od wilgoci, może Pan stawić pretensje do sąsiada. Bez znajomości bliższych stosunków nie może być pytanie całkowicie wyjaśnione i nie można też powiedzieć, czy może Pan rościć pretensje w myśl § 906 lub § 922 kodeksu cywilnego i czy należy uwzględnić przepisy prawa wodnego.

Wiadomości gospodarcze

Rząd niemiecki protestuje przeciwko zarządzeniom celnym Unji Południowo-Afrykańskiej

Berlin. Rząd niemiecki złożył protest w pretorji przeciwko zastosowaniu przez rząd Unji Południowo-Afrykańskiej klauzul ustawy antidumpingowej na import żelaza profilowego. Klauzula ta przewiduje możliwość zastosowania jej do towarów, których cena wywozowa wynosi mniej niż 95 proc. ceny w kraju produkującym. Została ona zastosowana w pierwszym rządzie przez rząd Unji Południowo-Afrykańskiej przeciwko Niemcom, Francji, Belgii i Luxemburgowi.

Niemcy okupiły od Sowietów firmę „Derop“

Essen. Niemiecki Benzolverband odkupił od Sowietów urządzenia i składy benzynowe, które pod firmą „Derop“ zaopatrywały Niemcy w benzynę. Za urządzenia „Deropu“ Benzolverband ma zapłacić około 10 milionów marek.

Rozbudowa zakładów chemicznych I. G. Farben

Essen. Zakłady Chemiczne I. G. Farben w Leverkusen rozpoczęły budowę nowej elektrowni, co pozwoli na rozszerzenie produkcji zakładów. Budowa elektrowni ma kosztować około 4 milionów marek i ma być zakończona z końcem bież. roku.

Uruchomienie kamieniołomów w Sosnowcu

Sosnowiec. Magistrat Sosnowca uruchomił kamieniołomy na Pogoni, przyczem zatrudni pewną liczbę bezrobotnych. Kamień użyty zostanie przy robotach miejskich.

Wzrost przewozów na polskich statkach handlowych w 1934 r.

Gdynia. Obroty polskiej floty handlowej w 1934 r. wynosiły łącznie 968.367 ton, z czego na wywóz przypada 711.873 t., na przywóz 168.098 t. oraz na przewóz między portami obcymi 82.396 t. W porównaniu z rokiem 1933 polska flota handlowa zwiększyła obroty o 101.027 t. Z ogólnego obrotu

przypada na „Żeglugę Polską“ 381.908 t., na Polsko-Brytyjskie Towarzystwo Okrętowe 89.925 ton; na „Polskarob“ 471.816 t., i na Polskie Transatlantyczne Tow. Okrętowe 18.718 t., Największy wzrost ruchu wykazuje „Żegluga Polska“, której statki przewiozły o 91.169 t. więcej niż w r. 1933.

Z wyżej wymienionych polskich przedsiębiorstw żeglugowych Tow. „Polskarob“ zajmowało się transportami węgla. Z całkowitego ładunku, przewiezonego statkami „Polskarob“, przypada na wywóz węgla do Szwecji 311,5 t., do Norwegii 70.191 t., do Belgii 46.173,5 t., do Danii 25.811 t., do Holandii 15.377,5 t., i do Irlandii 2.760 t.

Czysty zysk czechosłowackiego Banku Narodowego wyniósł 33,5 milj. k.

Praga. Czechosłowacki Bank Narodowy wykazuje za rok 1934 czysty zysk w wysokości 33,5 miliona koron. Rada Banku Narodowego postanowiła zaproponować walnemu zgromadzeniu wypłacenie dywidendy w wysokości 6,22 proc., to jest w tej samej wysokości, jak za rok 1933.

Premjer holenderski o parytecie złota

Haga. Premjer holenderski dr. Colijn wygłosił na bankiecie w klubie przemysłowców w Amsterdamie mowę, w której powiedział m. in.: „Rząd holenderski stoi niezłomnie na stanowisku utrzymania parytetu złota; jest on zdania, że jeżeliby się opuściło parytet złota, nie można byłoby określić z pewnością granicy „dotąd i nie dalej“; przeciwnie, opuszczając parytet złota, nigdy nie wiadomo, dokąd się zabrnije“.

Mrozy w Hiszpanii spowodowały straty w zbiorach pomarańcz

Walencja. W związku ze spadkiem temperatury do 5° poniżej zera, straty w zbiorach pomarańcz są bardzo duże i oceniane są na przeszło 100 milionów pesetów.